

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Rudolf II. a jeho vztah k umění

Jitka Kloučková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Rudolf II. a jeho vztah k umění

Jitka Kloučková

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Poděkování

Děkuji PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D za cenné rady, věcné připomínky a pomoc při vypracování bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Situace v Čechách před nástupem Rudolfa II. na český trůn (od nástupu Habsburků na český trůn).....	3
2.1	Ferdinand I. Habsburský, Ferdinand II. Tyrolský a Maxmilián II. Habsburský	5
3	Osobnost Rudolfa II.	8
3.1	Život Rudolfa II.	8
3.2	Charakter osobnosti Rudolfa II.	11
4	Rudolf II. jako sběratel a milovník umění - Rudolfínská Praha	14
4.1	Setkání s Prahou	14
4.2	Rudolf II. a umění	16
4.2.1	Sbírky Rudolfa II.	17
4.2.2	Malířství.....	20
4.2.3	Architektura	26
4.2.4	Sochařství a uměleckořemeslné práce	28
4.2.5	Hudba.....	30
4.2.6	Alchymie, astrologie a astronomie	31
5	Pád císaře Rudolfa II.....	32
6	Porovnání vztahu k umění Rudolfa II. a Ferdinanda II. Tyrolského	35
7	Závěr	37
8	Abstract.....	38
9	Seznam použité literatury	39
10	Seznam obrázků v příloze.....	41
11	Příloha.....	43

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá Rudolfem II. a jeho vztahem k umění. První kapitola práce obsahuje informace, jak tomu bylo s umění v Čechách před nástupem Rudolfa II. na královský a císařský trůn. Kapitola se zabývá obdobím od nástupu Habsburků na český trůn roku 1526, konkrétně jsou zde zmíněni tři zástupci tohoto rodu: Ferdinand I. Habsburský a jeho dva významní synové – budoucí císař Maxmilián II. a jeho bratr, později známý jako Ferdinand II. Tyrolský. Období Ferdinanda I. je charakteristické zrodem renesance v Itálii a jejím šířením po Evropě, tedy i do Českého království.

Ve druhé kapitole je nám představen život Rudolfa II. Od jeho narození, přes dospívání u španělského dvora, po dobu, kdy se stal českým a uherským králem a císařem Svaté říše římské. Rudolfu II. patří v českých dějinách nezastupitelné místo. Je znám pro svoje mecenášství v oblasti umění, pro rozvoj renesance v Čechách a zejména pro své rozhodnutí přesídlit s celým císařským dvorem na Pražský hrad. Důležitá je také pasáž o jeho duševní chorobě. O Rudolfově životě existuje řada nepřesností, které vyvolávají další a další snahy o to zjistit, jaký skutečně tento umělecky založený panovník byl. O jeho významu svědčí i to, že doba jeho působení v Praze je souhrnně označována jako rudolfínská doba.

Této době se věnuje nejrozsáhlejší třetí kapitola. Nejprve se dočteme o důvodech, které vedly nového císaře k přesídlení z Vídně do Prahy, poté již nastává čas pro samotné umění. Je zde promítnuta oblast malířství s vyjmenováním některých zástupců. Kapitola se také věnuje oblasti architektury, sochařství a uměleckořemeslných prací. Je samozřejmé, že zde nemohli být vyjmenováni všichni umělci císařského dvora. Najdeme zde informace jen o těch nejdůležitějších. Na konci práce se nachází obrazová příloha, kde nalezneme některá díla zmíněných malířů, architektů či sochařů. V této třetí kapitole je krátce zmíněna i hudba, která na císařském dvoře také našla své místo a nelze opomenout ani císařovu zálibu v alchymii.

Po rozsáhlé kapitole s názvem Rudolf II. jako sběratel a milovník umění - Rudolfínská Praha přichází kapitola s názvem Pád císaře Rudolfa II. Jak již název napovídá, práce se v této části zabývá příčinami nepříliš slavného konce císařovy vlády. Hlavní příčinou byla nejenom nepřejícnost Rudolfova bratra Matyáše, ale i ne zrovna

šťastné rozhodnutí, ve kterém císař svolil k obsazení Prahy pasovskými vojsky. A jistě důležitou roli zde hrály i stále se zhoršující Rudolfovy zdravotní problémy.

Poslední kapitola se věnuje Rudolfovi II. a jeho strýci Ferdinandu II. Tyrolskému. I ten měl k Čechám velmi vřelý vztah. Strávil zde dvacet let jako místodržící. Tyto dva Habsburky spojuje láska k umění a ke sběratelské činnosti. Pokusila jsem se zde provést analýzu vztahů Rudolfa a Ferdinanda II. k umění. Pokusila jsem se vymezit, co je pro oba společné a zkusila najít něco, co by je rozdělovalo.

Cílem práce je objektivně postihnout vliv Rudolfa II. na rozvoj umění v Čechách v době jeho vlády.

2 Situace v Čechách před nástupem Rudolfa II. na český trůn (od nástupu Habsburků na český trůn)

Hovoříme-li o době nástupu Habsburků na český trůn, hovoříme o roce 1526, kdy se českým (a uherským) králem stal Ferdinand I. Habsburský. Ferdinandovi I. připadl trůn po smrti předchozího krále, Ferdinandova tchána Ludvíka Jagellonského, který zahynul u Moháče v bitvě s Turky.¹

V oblasti umění a životního stylu se nacházíme v renesanci. Ta se zrodila v Itálii na počátku 15. století, postupně se šířila po celé Evropě a její největší rozvoj se objevuje až v druhé polovině 15. století. Na území různých zemí se renesance v základu neprojevuje stejně. Vždy si přibírá něco z kultury konkrétního státu. Navzájem na sebe působí tedy původní italské podněty a domácí kultura.²

Změna, ke které došlo přijetím renesance je zcela evidentní. V předchozí gotice byl kladen důraz zejména na mystiku a na Boha, který je v tomto směru podstatou a základem všeho. V novém renesančním směru se pozornost obrací na samotného člověka a jeho zájmy. Renesance je považována za počátek období, které je označováno jako novověk.³

V českých zemích je renesance rozdělena na dvě fáze. V první fázi tento směr nacházíme zejména ve spojení s měšťanstvem. Důležité zde bylo vzdělání a čím dál častější zahraniční cesty za studiem. Umělecká díla této doby nebyla nikterak významná, snad je lze označit i jako lehce podprůměrná. To bylo důsledkem kvantity převažující nad kvalitou.⁴

Změna nastala v druhé fázi renesance, tedy v druhé polovině 16. století. Renesance se již netýká výhradně měšťanského obyvatelstva, ale dostává se i do šlechtické vrstvy, kterou tvořili rytíři a panstvo. Tím se umění, literární díla i historické práce povznášejí na vyšší úroveň a reprezentují tak celý český národ. Se svolením šlechty do Čech pronikla pravá italská renesance a začala se stavět honosná, renesanční, šlechtická sídla a zámky. Obrat k rozvoji nastal i ve výtvarném umění, cestování nebo knižnictvu.⁵

¹ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 17.

² ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 264.

³ HORA-HOŘEJŠ, P. Toulky českou minulostí: 3. díl. s. 51.

⁴ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 267-269.

⁵ Tamtéž. s. 269-271.

Renesance se samozřejmě projevuje i v architektuře. Tento nový umělecký směr je považován za „návrat k antice“. Patrné je to prvcích renesanční architektury, kde je typické využití antických sloupů. Jako další znaky lze jmenovat pravoúhlá okna, oblouky, arkády. Vše dohromady se vyznačuje harmonií. Zde je třeba připomenout, že renesanční stavby v Čechách nejsou zcela stejné jako stavby v renesanční Itálii. České stavby obsahují i tradiční prvky.⁶ Jedná se zejména o hrotité štíty domů, které se vypínaly nad novými a modernějšími fasádami budov.⁷

Do Českého království, a potažmo i do celé střední Evropy se renesance dostala zásluhou Matyáše Korvína, v té době uherského krále. Matyáš se zajímal o iluminované rukopisy, které se staly předmětem jeho sběratelské činnosti. Protože byl Matyáš uherským králem, měl to blíže na Moravu, než do samotných Čech. A proto první renesanční stavby nacházíme právě na Moravě.⁸ Téměř nedobytné pevností hradů se mění na reprezentativní zámecká sídla.⁹

Pokud mluvíme o malířství této doby, je renesance považována za zlatý věk nástěnné malby. Malovaly se jak stěny interiérů domů a zámku, tak i venkovní omítky. Zde nacházíme fresky a sgrafitovou výzdobu. Typické je jednobarevné, takzvané psaníčkové sgrafito, které odkazuje na pravou italskou renesanci. Freska je malba, většinou do mokré omítky; sgrafito je vyškrabávání vzoru do omítky, kdy se vrchní vrstva omítky odstraní a objeví se spodní vrstva odlišné barvy. Důraz byl také kladen na malbu knižní, která byla úzce spojena s knihtiskem. Významné byly zpěvníky, nazývané kancionály nebo malované náhrobní památníky – epitafy.¹⁰

V období renesance nacházíme početně výrazné zastoupení obrazů s náboženskou tematikou nebo obrazy inspirované antickou mytologií. V této době se také rozvíjelo portrétní malířství. Mimořádné sbírky portrétů členů rodů Pernštejnů, Lobkoviců nebo například Rožmberků se uchovávaly v Lobkovické obrazárně. Dodnes jsou k vidění na Pražském hradě.¹¹

⁶ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 281-282.

⁷ KRATOCHVÍL, M. V. Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II. s. 63.

⁸ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 282-283.

⁹ HORA-HOŘEJŠ, P. Toulky českou minulostí: 3. díl. s. 52.

¹⁰ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 289.

¹¹ Tamtéž. s. 290.

2.1 Ferdinand I. Habsburský, Ferdinand II. Tyrolský a Maxmilián II. Habsburský

Jak již bylo řečeno, druhá fáze renesance v Českém království spadá do druhé poloviny 16. století. Začala se však formovat již počátkem zmíněného století, kdy díky šlechtě nastává příliv italských umělců a stavitelů do českých zemí. Tito umělci se shromažďovali na dvoře prvního habsburského krále na českém trůně, tedy na dvoře Ferdinanda I. Habsburského, pro kterého také pracovali.¹² Díky italským umělcům zde působícím lze říci, že za doby vlády tohoto panovníka nastal rozkvět renesanční kultury v Čechách.¹³

Významnou renesanční stavbou této doby je Letohrádek královny Anny, původní Královský letohrádek (viz. obrázek č. 1). V roce 1538 jeho stavbu započal Ital Paolo della Stella, ale dokončoval Bonifác Wohlmut.¹⁴ Tento letohrádek je považován za první ryze renesanční stavbu v Čechách. V té době už do Čech dorazila renesance v její vrcholné podobě a letohrádek ji mohl bez obav reprezentovat.¹⁵ To, že letohrádku byl změněn název a bylo mu připsáno jméno Ferdinandovi manželky Anny, svědčí o jejich harmonickém vztahu a veliké lásce. Stavba byla umístěna proti Pražskému hradu, kde stojí dodnes. Císařova úcta k manželce je patrná také na tom, že na jiné stavby neměl Ferdinand příliš peněz, ale o stavbu letohrádku se staral svědomitě. Nechal také opravovat některé části Pražské hradu, avšak toto zarazil roku 1541 požár. Zanedlouho po ničivém požáru byly prostory Hradu opraveny tak, aby v nich mohl král s rodinou opět pobývat. Ferdinand I. se však rozhodl přestavět hrad ve Vídni na renesanční sídlo a tím tak ukázal, že nemá v úmyslu se v Praze natrvalo usadit.¹⁶

Ferdinand I. a Anna Jagellonská spolu měli tři syny, kteří se dožili dospělosti. Byli to Maxmilián II., Ferdinand II. a Karel. Karel do českých dějin nijak výrazně nezasáhl a po otcově smrti mu připadlo Štýrsko.¹⁷

Ačkoliv byl Maxmilián starší než Ferdinand, budu se věnovat nejprve Ferdinandovi. A to z jediného důvodu: Ferdinand měl k Čechám daleko vřelejší vztah než jeho bratr. Ferdinand II. se narodil v rakouském Linci, ale již v 15 letech se přestěhoval do Prahy, kde dokonce získal vlastní dvůr. I k otci, Ferdinandovi I.

¹² ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 285.

¹³ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 94.

¹⁴ ČORNEJOVÁ, I.; RAK J.; VLNAS, V. Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách. s. 54.

¹⁵ HORA-HOŘEJŠ, P. Toulky českou minulostí: 3. díl. s. 51.

¹⁶ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 18-19.

¹⁷ ČORNEJOVÁ, I.; RAK J.; VLNAS, V. Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách. s. 55.

Habsburskému, měl blíže než Maxmilián. Od otce obdržel titul českého místopředsího. Ferdinand II. byl silně věřícím katolíkem, a tak císař Ferdinand I. doufal, že synova přítomnost v Čechách mu bude ku pomoci při jednání s nekatolickými Čechy. V otázce náboženství nebyl císař svým synem nikdy zklamán. Jinak to bylo při výběru manželky. Ferdinand II. se tajně oženil s jinou ženou, než si jeho otec představoval. Nakonec se však se synovým rozhodnutím smířil a vztahy mezi nimi se opět urovnaly. Ferdinand II. po smrti svého otce začal spravovat Tyrolsko. Proto je znám spíše pod jménem Ferdinand II. Tyrolský. Českým králem nebyl nikdy korunován, ale i nadále zastával funkci českého místopředsího. Bylo to přáním jeho bratra Maxmiliána, nového císaře.¹⁸

Ferdinand II. Tyrolský byl společenský člověk. Měl rád společnost, lovy, hostiny, pro svého staršího bratra připravil velkolepou českou korunovaci. Snažil se také o rozkvět kultury. Finančně podporoval stavby a zejména byl velkým mecenášem umění. Sbíral obrazy, sochy, ale i kuriozity. Dokonce v sobě objevil umělecký talent. Podílel se na stavbě letohrádku Hvězda (viz. obrázek č. 2), ke kterému sám vytvořil projekt. Dohlížel i na opravy částí Hradu, které v polovině 16. století zachvátil požár. Všechny Ferdinandovy sbírky byly shromažďovány na zámku Ambras v blízkosti Innsbrucku. Bylo zde k vidění mnohé. Muzeum starožitností, sbírky uměleckých děl, kuriozit, bohatá zbrojnice nebo cenné písemnosti. Takovým sbírkám se ve Ferdinandově době začalo říkat „kunstkomorý“.¹⁹ Zajímal se také o zbraně a brnění. Jako renesanční kníže byl velice rozmařilý. V Čechách strávil dvacet let jako místopředsí, poté odešel do Tyrol. A přesto, že disponoval nemalými financemi, Čechy opouštěl zadlužený. I samotné Tyrolsko se muselo ještě několik dalších let vyrovnávat s jeho dluhy.²⁰

Bratrem Ferdinanda II. byl Maxmilián II. Tento panovník byl velice vzdělaný, slušně vychovaný, mluvil několika jazyky, přečetl mnoho knih. Zajímal se o umění a umělce, proto se také stala Vídeň, kde od roku 1552 pobýval, centrem umění a věd. V té době ještě nebyl českým králem, tím se stal až po otcově smrti roku 1564. Maxmilián spolupracoval s vídeňskou univerzitou, kam přicházeli vědci a umělci z Evropy, zejména z Nizozemska, Španělska nebo Itálie.²¹ Za Maxmiliánovy vlády se

¹⁸ ČORNEJOVÁ, I.; RAK J.; VLNAS, V. Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách. s. 61.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 95-96.

²¹ ČORNEJOVÁ, I.; RAK J.; VLNAS, V. Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách. s. 55-56.

na vídeňském dvoře objevila první krytá jízdárna, dvorská knihovna nebo speciální prostor pro císařské sbírky.²²

²² JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s.54.

3 Osobnost Rudolfa II.

„Rudolf II. Habsburský, císař Svaté říše římské, král český a uherský, byl bezpochyby jedním z nejneobyčejnějších evropských vladařů. Jeho osobnost, přitažlivá a odpudivá zároveň, byla po staletí zdrojem fascinace [...]“²³

3.1 Život Rudolfa II.

Rudolf II. se narodil 18. července 1552. Jeho rodiče byli nejenom manželé, ale byl mezi nimi i vztah bratranec – sestřenice. Otcem byl následník habsburského trůnu Maxmilián, syn Ferdinanda I. Habsburského, matkou byla Marie Španělská, dcera Karla V. (viz. obrázek č. 3). Rudolf byl jejich třetí potomek z celkově šestnácti dětí. Ovšem jen dvanáct z nich se dožilo dospělosti. Ferdinand I. a Karel V. byli bratři a manželství jejich dětí bylo domluveno skrze dopisy diplomatů. Maxmilián s Marií se až do svatby nikdy neviděli, Marie se osobně nedostavila ani na zasnuby, přesto oba se svatbou „z rozumu“ souhlasili. Manželství bylo uzavřeno pro spojení dvou silných rodů.²⁴

O počátcích života malého Rudolfa a o jeho raném dětství nemáme příliš zpráv. Zajímavá je však informace, že byl vychováván společně se svým o rok mladším bratrem Arnoštem. To by mohlo svědčit o Rudolfově pomalejším vývoji nebo jiném problému v jeho osobnosti. Nemůžeme to ale tvrdit s určitostí. Později totiž Rudolf dosáhl větší inteligence než Arnošt, a také než jeho ostatní bratři. Dále je známo, že o výchovu Rudolfa se vedly spory mezi jeho matkou a otcem. Především spory o to, k jaké víře bude jejich potomek vychováván. Matka, na jejíž straně byl i Rudolfův dědeček, Ferdinand I. Habsburský, chtěla pro svého syna katolickou výchovu. Ferdinand chtěl svého vnuka svěřit přímo jezuitům, které sám do Vídně pozval. Proti nim stál Rudolfův otec Maxmilián, který o výchově svých synů nechtěl s nikým diskutovat. Považoval výběr domácího učitele za své jedinečné právo. Vybral tedy, bez ohledu na názory zbytku rodiny, univerzitního profesora dr. Jiřího Muschlera, který, podle některých informací, měl být sympatizantem luteránství. Ten, i přes silný odpor Marie, vzdělával Rudolfa i jeho bratra Arnošta. Zde je potřeba říci, že Marii patřilo významné místo v katolických kruzích, a tak razantně odmítala luteránství. Nesouhlasila ani s názorovým liberalismem u vídeňského dvora.²⁵

²³ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 17.

²⁴ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 10-12.

²⁵ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 30-33.

Nakonec sám Maxmilián II. katolickou víru zcela neodsuzoval, nesouhlasil jen s některými jejími prvky. Jako následník trůnu musel zastávat kompromisní stanoviska, aby si proti sobě neobrátil své poddané. V otázce víry se s tím manželka Marie nedokázala smířit a v dopisech si postěžovala svému bratru Filipovi II., budoucímu španělskému králi. Filip II. byl silný katolík. Společně s Marií a Ferdinandem I. přesvědčili Maxmiliána, aby syny Rudolfa a Arnošta poslal na španělský dvůr.²⁶

Maxmilián s tím zprvu nesouhlasil, měl obavy z toho, že by odjezdem svých synů na výchovu k jejich strýci dával najevo neschopnost vídeňského dvora poskytovat plné katolické vzdělání a výchovu.²⁷ V odmítavém postoji k odjezdu ke španělskému dvoru hrál zajisté významnou roli i fakt, že sám Maxmilián po svatbě strávil v Madridu nějaký čas. A nebyl z toho příliš nadšen. Španělé byli zvyklí ukazovat své bohatství a svěťáctví. V kontrastu s tím Maxmiliánova domácí Vídeň působila chudě. Přesto mu byla bližší.²⁸ Posléze však s cestou za výchovou souhlasil. Svopil poté, co jeho synům bylo přislíbeno právo na španělský trůn. Musel myslet na jejich budoucnost. Filip II. zatím neměl dědice, který by byl schopný vládnout zemi. Rudolfovi bylo v té době 11 let.²⁹

Vídeňská arciknížata byla španělským dvorem přijata velmi mile. Je však samozřejmé, že jim nějakou dobu trvalo, než si přivykla na zdejší prostředí. Španělský dvůr v nich budil obdiv, ale i pocity stísněnosti a méněcennosti. Rudolf s Arnoštem se setkávali s oddaným dvorem, s obrovskými hostinami, kde nebyla výjimkou účast až devadesáti lidí. Nový také pro ně byl obdiv poddaných pro vše, co je španělské. Však země také měla přísloví o Španělsku jako o říši, na níž Slunce nezapadá. Španělsko tím udělalo na arciknížata z Vídně dojem. Tak tomu ovšem nebylo v oblasti náboženství, na které se zde kladl obrovský důraz. Španělé v katolictví hledali cestu od svých problémů, a proto se na něj příliš upínali. To také bylo jedním z důvodů, proč Maxmilián II. krátce poté, co nastoupil na císařský trůn po smrti Ferdinanda I. chtěl, aby se jeho synové vrátili zpět k vídeňskému dvoru. Měl také strach, že se synové „pošpanělští“.³⁰ Jeho obavy se ostatně vyplnily. Například v tom, jak se Rudolf později zpátky na vídeňském dvoře choval ke svým budoucím poddaným. Povýšeně, odměřeně a nepřístupně.³¹

²⁶ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 30-33.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 13.

²⁹ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 33-41.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž. s. 51.

Filip II. se požadavku na vrácení synovců nejprve bránil. Po nečekané smrti své manželky Alžběty z Valois se rozhodl, že Rudolfa a Arnošta do Vídně pošle. Ale na oplátku za to žádal za manželku Maxmiliánovu dceru Annu a syny Albrechta a Václava do výchovy. Maxmilián s tím souhlasil, i když si uvědomoval, že je vydírán. Stále zde totiž byla naděje, že jeho potomci v budoucnu získají španělské království. A tak se Rudolf se svým bratrem po sedmi letech španělské výchovy vrátil zpět domů.³²

Někteří tvrdili, že po návratu na Rudolfovi pozorovali něco, co označovali náboženským dogmatismem. Arcikníže přijal některé španělské zvyklosti – začal se oblékat do španělských modelů, a pokud si mohl vybrat, mluvil před veřejností španělsky. V písemném projevu však preferoval němčinu. Španělsko poznal jako zemi mystiků a zemi, kde byli upalováni kacíři (tyto procesy jsou nazývány autodafé). Možná tyto zážitky stojí za Rudolfovou málomluvností. Na psychice budoucího císaře se musel zajisté nějakým způsobem odrazit kontrast vídeňského a španělského dvora.³³

V roce 1572, tedy rok po návratu ze strýcova dvora se Rudolf stal uherským králem. Později králem Českého království. V roce 1576 zemřel Maxmilián II. a Rudolf II. po otci převzal císařskou korunu Svaté říše římské. Za své sídlo si zvolil Pražský hrad.³⁴ Takové rozhodnutí bylo pro Prahu zásadní. Praha byla do té doby zanedbaná a zaostalá. A najednou se zde rozhodl bydlet sám císař, a tím město povýšit na intelektuální centrum. S ohledem na problematickou osobnost Rudolfa II. nelze jednoznačně určit, proč tak učinil.³⁵ Nejpravděpodobnějšími důvody tohoto Rudolfova počínu, se budu zabývat v jedné z následujících kapitol.

První polovina Rudolfovy císařské vlády se obešla bez větších konfliktů. Postupem času začal Rudolf II. ztrácet vliv v Uhersku i ve Svaté říši římské. Jediné oddané mu zůstávaly České země. Snad s ním sympatizovaly také proto, že jako jediný panovník z habsburského rodu přesunul své sídlo z Vídně do Prahy, a tím Prahu všeobecně pozdvihl. Kromě poklesu vlivu se musel vypořádat i s problémy v církevní politice. Na Rudolfově dvoře našel zastání papež a katoličtí Španělé, naopak šlechta stála v opozici. Později byl Rudolf II. donucen ustoupit Uhrám v některých politických i náboženských otázkách. To mu samozřejmě na autoritě také příliš nepřidalo.³⁶

³² Tamtéž. s. 43-48.

³³ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 71-72.

³⁴ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 366.

³⁵ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 9.

³⁶ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 366-368.

Jednoduché to neměl ani v rodině. Rodina se proti němu domluvila a bratr Matyáš ve spolupráci se Španělskem, Římem a uherskými, rakouskými a moravskými stavy Rudolfa sesadil. Jen opět České země zůstaly svému králi věrné. Ten si toho zjevně ale moc nevážil. Později pomohl Leopoldovi, který byl jeho bratrancem, s vniknutím do Čech. Tento vpád se ovšem nezdařil. Rudolf II. neúspěch špatně nesl a do konce života se stal vězněm ve svém vlastním domě, tedy na Pražském hradě.³⁷

3.2 Charakter osobnosti Rudolfa II.

O Rudolfovi můžeme hovořit třemi různými způsoby. Za prvé jako o panovníkovi, který nebyl příliš silný a autoritativní, nebyl vyrovnaný a neslavně skončil. Jako dědic Svaté říše římské a člen slavného rodu měl při svém nástupu na trůn dobré výchozí podmínky, přesto se v posledních letech vlády stal zajatcem svého hradu. Za druhé lze o Rudolfovi mluvit jako o ochránci, mecenáši a sběrateli umění. V tomto ohledu je líčen jako rozhodný panovník, jehož požadavky jsou plněny. Třetí případ pohledu na Rudolfa ho ukazuje jako člověka, který se zajímá o okultismus, magii či alchymii. Chtěl do tajů těchto odvětví proniknout s takovou vervou, až to hraničilo se šíleností. Předmětem jeho zkoumání byla například i astronomie, kabala nebo obyčejné pověry.³⁸

Pokud bychom se chtěli k Rudolfovu charakteru a osobnosti jednoznačně vyjádřit, bylo by to složité. Někteří o něm totiž hovoří jako o nejvýznamnějším panovníkovi druhé poloviny 16. století, jiní ho naopak považují za velmi neschopného vládce. Někdo oslavuje jeho dobré úmysly a činy, jiní ho odsuzují jako ničemu. Jaký Rudolf II. ve skutečnosti ve svém nitru byl, lze těžko určit. Existuje velmi málo materiálů a zpráv, které by byly osobnějšího charakteru a řekly by nám něco o tomto císaři. Co se týče Rudolfových současníků nelze jejich svědectví považovat za objektivní. Každý měl na panovníka jiný názor, ale co lze z výpovědí vyvodit, na čem se všichni shodují, je, že byl výjimečnou osobností. Ve spojitosti s ním lze hovořit o důstojnosti, inteligenci, hrdosti, ale také o zvláštním odstupu k okolnímu dění. Hovoří se však se i o strachu, který ostatní svazoval. Obávali se, že pokud by se o císařovi nelibě vyjádřili, například ho nazvali „slabochem“, obrátili by si ho proti sobě. A kdo by chtěl jít do sporu se samotným panovníkem.³⁹

³⁷ HAMANNOVÁ, B. Habsburkové: Životopisná encyklopedie. s. 366-368.

³⁸ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 18.

³⁹ Tamtéž. s. 64- 65.

Poddaným se Rudolf II. už v době, kdy byl teprve nástupcem trůnu, jevil jako vychovanější a rozhodnější v oblasti náboženství, než Maxmilián. Nebyl tak svévolný v otázce víry, jako jeho otec. V tomto směru se na Rudolfovi odrážela španělská katolická výchova.⁴⁰

Je zajímavé, že jako budoucího císaře a krále ho příliš nezajímala státověda.⁴¹ Přesto, že se mu dostalo kvalitního vzdělání, získal znalosti v oblasti matematiky, astronomie, mechaniky, dorozuměl se šesti jazyky – německy, česky, španělsky, vlámsky, latinsky a francouzsky. Přes to všechno se raději zabýval uměním. Byl i manuálně zručný. Dokonce dokázal soustruhovat. Měl talent na kreslení a malování.⁴² V dospělosti se proto více věnoval umění, uměleckým dílům a umělcům nebo přírodě a experimentům. Z toho někteří tehdejší političtí experti vytušili, že díky svým zájmům Rudolf nebude tak dobrým vládcem jako jeho dědeček Ferdinand I. Zájem o umění si zřejmě přivezl se Španělska. Tato země však na budoucího panovníka měla i neblahý vliv. Jak již bylo výše zmíněno, podle některých historiků lze právě u španělského dvora hledat počátky Rudolfovy nervové labilita a psychických problémů. Až do smrti trpěl narušením duševní rovnováhy.⁴³

Těžkým obdobím pro Rudolfa byla doba umírání jeho otce. V tomto období si uvědomil, že nyní bude jeho úkolem nastoupit na královský a císařský trůn a vládnout. Převládaly v něm rozporuplné pocity. Věděl, že mít tak vysoké postavení v zemi je čest a nelze (a ani nechtěl) to odmítnout. Na druhou stranu mu bylo líto, že mu skončí téměř bezstarostný život a oprávněně se obával, že pro panovnické povinnosti nebude mít čas na své koníčky. S tím se Rudolf až do své smrti nebyl schopen smířit.⁴⁴

Po otcově smrti, tedy v době, kdy byl Rudolf II. již císařem a králem, se vyostřily problémy mezi ním a jeho matkou Marií Španělskou. Ta se se svým synem přestěhovala na Pražský hrad. Nutno podotknout, že nový český král z toho nebyl příliš nadšen. Již dříve si se svojí panovačnou matkou nerozuměl, její kázání a připomínky už tak citlivý a vztahovačný Rudolf nesnášel dobře.⁴⁵

Ovdovělá Marie se odmítala chovat tak, jak by se na vdovu slušelo a stále chtěla být v centru dění. To také vedlo ke konfliktům se synem. Ke zlepšení jejich vzájemného

⁴⁰ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 51-53.

⁴¹ Tamtéž. 53.

⁴² HARLAS, F. X. Rudolf II., milovník umění a sběratel. s. 14.

⁴³ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 51-53.

⁴⁴ Tamtéž. s. 60.

⁴⁵ Tamtéž. s. 196.

vztahu nepřispěly ani Rudolfovy plotky s prostitutkami. Nakonec se situace tak vyostřila, že se císařovna odstěhovala zpět na svůj rodný španělský dvůr.⁴⁶

Snad díky matčině povaze zakořenil v Rudolfovi (i jeho bratřech) odpor k manželství. Matka neustále vyvolávala konflikty nejen se svými dětmi, ale i s manželem Maxmiliánem. Na císařův vztah k ženám to ovšem nemělo žádný dopad. Mezi krátkými, nezávažnými známostmi se našla jedna osudová žena. Byla jí daleko mladší Anna Marie Stradová, vnučka správce sbírek Maxmiliána II., Jacopa Strady, se kterou měl šest nebo sedm dětí. Přesto, že tyto děti byly považovány za levobočky, císař se o ně dokázal velkoryse postarat.⁴⁷

Na konci roku 1580 Rudolf II. vážně onemocněl. Mnozí z lékařů se císařovu nemoc obávali vůbec pojmenovat, ti ostatní se shodli na tom, že se zde jedná o melancholii. Císař jí trpěl již dříve, avšak ne v tak silné podobě. Nemoc se vyznačovala například nenadálým střídáním nálad, hlubokými a častými depresemi či naopak euforií. Melancholie bývá označována za „nemoc doby“.⁴⁸

Rudolf II. však nebyl jediný duševně nemocný člen rodu Habsburků. Za prvního duševně nemocného Habsburka, od kterého se nemoc dál dědičně šířila, je považována Johana, španělská princezna žijící v 16. století. Známa je více jako „šílená Johana“. Její nemoc bývá označována různě. Nejčastěji jako hysterie nebo láska ke smrti. To souvisí s jejím vztahem k manželovi, kterým byl Filip Sličný. Po Filipově smrti se na něj Johana fixovala, nechala si přenést zesnulého muže do svých komnat, slušně ho oblékla a při cestách s sebou vozila rakev s jeho mrtvolou. Věřila, že Filip obživne a chtěla být u toho. Někdy se za její diagnózu považuje schizofrenie, která se projevuje v generacích dalších Habsburků.⁴⁹

⁴⁶ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 76.

⁴⁷ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 161-163.

⁴⁸ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 198-200.

⁴⁹ VOCELKA, K.; HELLER, L. Soukromý svět Habsburků: život a všední dny jednoho rodu. S. 33-36.

4 Rudolf II. jako sběratel a milovník umění - Rudolfínská Praha

Dříve než se začnu zabývat Rudolfem II., uměním a samotnou Prahou, je potřeba říci, jaká byla velikost města za Rudolfovy vlády. Přesný zápis o počtu obyvatel neexistuje, ale dle odhadů se jednalo o 60 000 až 70 000 osob. Co do rozlohy byla Praha této doby největším městem střední Evropy. Byla tedy dokonce větší než Vídeň, sídlo Rudolfových předchůdců. V Praze bylo evidováno přes 3300 domů, ve Vídni jich bylo o polovinu méně. Ani o celém Českém království, které se skládalo z Čech, Moravy a Slezska, nelze hovořit jako o bezvýznamném. Zde byl počet obyvatel okolo čtyř milionů, což bylo jen o milion méně než v Anglii, nebo o milion a půl méně než ve Španělsku, nejvýznamnější zemi přelomu 15. a 16. století.⁵⁰

Protože byla Praha hlavním městem Českého království, začala se sem soustřeďovat bohatá šlechta a budovat zde svá honosná renesanční sídla. Později Praha byla tedy nejen hlavním městem království, ale i centrem společenského života. Taková mohla být i bez císaře. Ovšem díky císařově přítomnosti se stalo město ještě přitažlivějším. Přicházelo sem i chudší obyvatelstvo z venkova s vidinou lepšího života.⁵¹ Přijížděla i poselstva panovníků z jiných zemí, které Praha a císařský dvůr vítali s otevřenou náručí, nebo obchodníci, řemeslníci a umělci. Na druhou stranu je třeba říci, že své místo zde měly i hostiny a alkohol, při jehož bujaré konzumaci feudálové utráceli peníze, které odepřeli svým poddaným. Výjimkou nebyly ani neřestné radovánky. Jiné to nebylo ani v ostatních významných evropských městech.⁵²

4.1 Setkání s Prahou

Rudolf II. se s Prahou setkal již ve svých deseti letech. Stalo se tak u příležitosti korunovace Rudolfova otce Maxmiliána II. na českého krále. Malý Rudolf II. si poznámky z této události zapisoval do sešitu, který se dochoval do dnešní doby. Z poznámek je patrné, že obrovský chrám svatého Víta, kde se konala korunovace, malého a citlivého Rudolfa uchvátil. Zalíbila se mu i Praha jako taková. Město pro něj bylo barevnější než domácí Vídeň. Tuto návštěvu Čech malý chlapec považoval za svůj dosud největší zážitek.⁵³

⁵⁰ KRATOCHVÍL, M. V. Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II. s. 46.

⁵¹ Tamtéž. s. 47.

⁵² JANÁČEK, J. Obrázek ze života rudolfínské Prahy: z manuálu Jana Kotvy, cechmistra poctivého pořádku kočovského. s. 8-9.

⁵³ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 21.

Již jako kandidát na český trůn a budoucí císař se Rudolf o několik let později do Prahy vrátil, bylo to roku 1573. Přijel sem na sněm, který byl kvůli jeho kandidatuře svolán. Díky nepříznivým okolnostem přijel bez doprovodu svého otce, i bez svého milovaného bratra Arnošta. Proto nebyl bouřlivě vítán. Pražané si říkali: k čemu velké vítání, když současný císař nedorazil. Účastníci sněmu byli zaskočeni, že následník přijel sám. Přesto byla jednání úspěšná a Rudolfovi bylo poprvé nabídnuto, aby v Praze již natrvalo zůstal. Rudolf tuto nabídku však prozatím nepřijal.⁵⁴

16. říjen 1583 je den, kdy začal Rudolfův život v Praze. Rozhodl se zde usadit a považovat Pražský hrad za svůj domov. Hlavním důvodem přesunutí císařského dvora z Vídně do Čech je asi to, že se Rudolfovi Praha zdála klidnější místem. Považoval ji za jakýsi úkryt. Vídeň byla centrem veškerého dění, a to Rudolfovi nebylo zcela příjemné. Je samozřejmé, že změnou sídla neunikl panovnickým povinnostem. Jen namísto osobních setkání byla častější písemná korespondence, což ne zcela duševně zdravý Rudolf jistě uvítal. V Praze nový císař viděl „*bezpečnou ulitu, kam se by se mohl stáhnout před světem.*“⁵⁵ Zajímavé je, že Rudolfův současník Marek Bydžovský z Florentina, který se zabýval dobovými událostmi a zapisoval je do kronik, usídlení císaře v Praze nevěnoval žádnou pozornost. V událostech roku 1583 se setkáme například s vypuknutím požáru kdesi u Berouna, dočteme se o zavedení gregoriánského kalendáře na území Evropy nebo o svatbě kolínského kurfiřta s jeptiškou. O přítomnosti císaře s celým svým dvorem na Pražském hradě, zde není zmínka.⁵⁶

Že se v panovníkově hlavě rodí myšlenka na přemístění celého císařského dvora, bylo zřejmé už dříve. Nedlouho po smrti svého otce začal se stavebními úpravami na Pražském hradě. Jednalo se zejména o část zvanou císařský palác, kde se měl v budoucnosti Rudolf II. usídlit. Přestavbou prošla i sousední část budov určená pro případnou královnu a její služebnictvo. Předpokládá se, že již při návštěvách Prahy si sem Rudolf II. nechal přivést část svých sbírek z Vídně. Mohlo se však jednat i o sbírky, které získal až v Čechách.⁵⁷ Stavební úpravy Hradu probíhaly bez konfliktů. Čeští stavové byli rádi, že se nový císař chystá přesídlit do hlavního města Čech.⁵⁸

Je třeba podotknout, že za rozkvětem Prahy nestojí jen císař Rudolf II. Ani jeho předchůdci nenechali město ležet ladem a starali se o něj. Již před Habsburky české

⁵⁴ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 56-58.

⁵⁵ KRATOCHVÍL, M. V. Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II. s. 146-147.

⁵⁶ ČORNEJOVÁ, I.; RAK J.; VLNAS, V. Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách. s. 64.

⁵⁷ ČECHURA, J. České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I. s. 74-75.

⁵⁸ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (2003). s. 191.

hlavní město zvelebovali Jagellonci. Po nich první Habsburk na českém trůně Ferdinand I. Habsburský, Ferdinand II. Tyrolský nebo Maxmilián II. To, že přeměna Prahy je přičítána právě Rudolfovi má svůj původ snad v tom, že právě on se rozhodl Prahu přijmout za svůj domov.⁵⁹

4.2 Rudolf II. a umění

Rudolf k umění inklinoval již od svého mládí. Ještě když pobýval ve Vídni, bylo jeho zálibou procházení se mezi uměleckými sbírkami. Tyto sbírky založil Rudolfův dědeček, Ferdinand I. Habsburský. Později sbírky připadly Maxmiliánovi, který ve svých službách zaměstnával Jacopa Stradu. Ten měl na starosti nákup nových kusů. V uměleckém odvětví byl skutečným odborníkem, avšak do císařské sbírky vybíral spíše díla, která se líbila jemu. Rudolfa se zájmem o umění tak příliš vřele neuvítal. Ti dva nikdy nenašli společnou řeč.⁶⁰

Díky zálibám nového císaře se v Praze probudil jak kulturní, tak společenský život. Do popředí zájmu všech se dostávalo umění i výzkum. Velký důraz byl kladen na Rudolfovy umělecké sbírky, pro které nechal vystavět dva rozlehlé sály v prvním patře Pražského hradu. Dnes je známe jako Španělský sál a Rudolfovu galerii. Své místo si na Hradě kromě malířů a kreslířů našli i sochaři, zlatníci, brusiči drahých kamenů, řezači skla nebo výrobci vědeckých přístrojů. Významní byli také alchymisté a jejich pokusy. Snad i toto odvětví lze považovat za určitý druh umění. V rámci celého světa uspěl se svým dílem Tadeáš Hájek z Hájku, Tycho de Brahe a Jan Kepler se svými matematickými a astronomickými poznatky. Toto vše přispělo k tomu, aby se Praha stala důležitou součástí kulturního světa.⁶¹

Rudolf II. zval do Prahy významné zahraniční umělce se zkušenostmi. Patřili mezi ně zejména výtvarníci z Nizozemí a Německa. Za povšimnutí stojí, že ačkoliv je Itálie považována za kolébku renesance, tak italští umělci se Praze vyskytovali vůči ostatním národům v poměrně malém množství.⁶²

⁵⁹ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 23.

⁶⁰ Tamtéž. s. 53.

⁶¹ JANÁČEK, J. Malé dějiny Prahy. s. 182-184.

⁶² HERAIN, K. V. České malířství od doby rudolfinské do smrti Reinerovy. s. 13.

O Praze císaře Rudolfa II. lze s klidem hovořit jako o Praze renesanční. A tak je škoda, že se z této doby mnoho děl a památek nedochovalo. Rudolfínská Praha byla „*tehdá snad nejmalebnější ze všech měst na severu od Alp*“.⁶³

Císař Rudolf II. nebyl považován za dobrého panovníka, neměl k vedení říše předpoklady. Z výchovy na španělském dvoře se vrátil prchlivý, uzavřený a výbušný mladík. V Praze se usídlil už jako člověk stížený melancholií a nechutí k vládnutí. Ve vladařských záležitostech bývá kritizován, o to víc je opěvován v oblasti umění. Díky němu se v Praze výtvarné umění, hudba a věda dostaly na vrchol. Proto se o Rudolfovi často hovoří jako o mecenáši umění.⁶⁴

4.2.1 Sbírký Rudolfa II.

Původ Rudolfovy záliby v umění a sbírkách lze hledat v období jeho dospívání ve Španělsku. O Rudolfově strýci Filipu II. se také hovoří jako mecenáši umění a o sběrateli. Na svém dvoře s radostí vítal umělce, kteří se sem sjížděli z celého světa, nešetřil na nákupu obrazů a jiných děl a zakládal uměleckořemeslné dílny. To mělo vliv nejen na Rudolfa, ale i na jeho bratra Arnošta. Oba se později stali sběrateli a milovníky oblasti umění. Zajisté na ně také působil otec Maxmilián II., který jako jeden z prvních členů svého rodu obdivoval a zkoumal díla pro jejich výtvarné vyvedení. Inspirací byl také strýc Ferdinand II. Tyrolský, který nejen že předměty shromažďoval do svých soukromých sbírek, ale sám měl ambice v oblasti architektury. Navrhoval různé úpravy zahrad, ale významnější je jeho návrh letohrádku Hvězda.⁶⁵

Jak již bylo řečeno, Rudolf II. bývá označován za ne zcela schopnou hlavu své říše. Někteří se domnívají, že jeho neschopnost a snad i chaotičnost se projevovala také ve sbírkách. To ovšem není pravda. Jak se dokázalo posledními objevy částí Rudolfových sbírek, postupoval při jejich sestavování systematicky. Je zjevné, že se císař snažil o vybudování něčeho, co by připomínalo univerzální obraz světa. Bylo zde totiž téměř vše, co dokáže člověk vyrobit či objevit. Také se zde nacházely objekty, které jsou dílem přírody.⁶⁶ Na císařovy sbírky existovaly různé názory. Někteří lidé tvrdili, že císař sbíral všechno možné, jen proto, aby ukázal svoji moc. Podle těchto nelichotivých názorů mu bylo zcela lhostejné, jak daná věc vypadá. Za vším měla stát

⁶³ HARLAS, F. X. Stará Praha: nástin vývoje města a průvodce jeho sbírkami. s. 110.

⁶⁴ HARLAS, F. X. Rudolf II., milovník umění a sběratel. s. 9-10.

⁶⁵ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 214-215.

⁶⁶ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 39.

pouhá chtivost panovníka. Jiní odborníci zastávali názor, že panovník měl ke sbírkám a sbíraným předmětům až vášnivý vztah a měl být skutečným znalcem.⁶⁷

Rudolfovy sbírky patřily ve své době k těm nejlepším. Svou hodnotou a rozsahem daleko převyšovaly sbírky jiné. Sloužily nejen pro potěšení panovníkových očí, ale i jako inspirace pro umělce působících na císařském dvoře. Dle dobového inventáře byly ve sbírkách obsaženy tři kategorie: za prvé zde byly k vidění přírodní (naturalia). Z toho lze usuzovat Rudolfův zájem o rostliny, zahrady a zvířata. Zbylé dvě kategorie tvoří umělecká díla (artificialia) a vědecké instrumenty (scientifica). Můžeme tedy říci, že Rudolfova sbírka byla jakousi předchůdkyní dnešních muzeí.⁶⁸ Tyto kategorie tvořily jádro císařovy sbírky, nazývané kunstkomora.⁶⁹

Kunstkomora se nacházela v chodbové části Hradu, která dnes odděluje druhé a třetí nádvoří. Tehdy spojovala císařovu obytnou část s konírnami a obrazovými sály. Tato chodba dlouhá asi 100 metrů byla rozdělena na dvě části. V severní části se jednalo o jeden velký prostor, jižní část se skládala ze tří menších celků rozdělených klenbami. Předměty tvořící sbírku byly uloženy ve skřínkách a truhlách. Druhé patro chodbového stavení tvořila obrazárna. Zde měly být obrazy vystaveny ve třech řadách nad sebou. Do současnosti se nedochoval žádný obrazový materiál, zda tomu tak skutečně bylo. Musíme proto věřit dobovým zprávám.⁷⁰

Ačkoliv musel být nákup obrazů a dalších věcí do sbírky nákladný na finance a některé předměty byly skutečně vzácné, Rudolf II. se jimi nijak okázale nechlubil. Jak již bylo uvedeno, většina věcí byla uložena v uzavřených skřínkách a truhlách. Podle toho lze soudit, že předměty nebyly ani nijak zvlášť srovnány. Důraz byl kladen na to, aby bylo využito každé volné místo. To je možná škoda. Kdyby věci byly vystavené tak, jak to známe z dnešních výstav – krásně naleštěné ve vitrínách – každý, kdo by vešel do kunstkomory, byl by okamžitě uchvácen.⁷¹

Láska Rudolfa k umění byla známá po celé Evropě. Proto ten, kdo se chtěl císaři zalíbit, poslal nebo přivezl na Pražský hrad jako dar některé z děl ze svých vlastních sbírek. Ačkoliv působení u císařského dvora bylo zajisté považováno za velikou čest, někteří umělci Rudolfovo pozvání na Pražský hrad odmítli. Snad přijet nechtěli nebo

⁶⁷ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 213.

⁶⁸ NEUMANN, J. Rudolfínská Praha. s. 8-9.

⁶⁹ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 39.

⁷⁰ Tamtéž. s. 49.

⁷¹ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 238.

nemohli. Císař byl tak nucen objednávat obrazy těchto umělců skrze své zahraniční agenty. Díky tomu a i díky darům se nejrychleji plnila a rozrůstala sbírka obrazů.⁷²

Je třeba podotknout, že Rudolf II. nesbíral jen obrazy nebo různé předměty. Jeho sbírky tvořila i fauna a flóra. Kolem Pražského hradu se soustředily císařovy zahrady, stáje a zvěřince. Nacházely se zde neobvyklé rostliny a živočichové, až tomu, komu sem byl umožněn přístup, nezbývalo nic jiného než jen tiše žasnout.⁷³

Přesto, že všechny předměty sbírek byly v Rudolfově době velice ceněné, v dnešní době jich v Praze nalezneme minimum. Po smrti Rudolfa II. totiž byly sbírky rozebrány a odvezeny.⁷⁴ Do Vídně byly převezeny nejvýznamnější kusy, a to na příkaz nového císaře Matyáše. Říká se, že po smrti bratra Matyáš strávil jeden celý den uprostřed sbírek a vybíral si, co si odveze s sebou na vídeňský dvůr, kam se opět přesunula císařská rezidence. Část obrazů a předmětů získal i arcivévoda Albrecht, další Rudolfův bratr. Některé kusy však dopadly hůře. Čeští stavové jimi začali uplácet, následující císaři Ferdinand II. a Ferdinand III. je používali jako věcné dary pro získání politické podpory a některé předměty byly prostě jen ukradeny. A to Pražský hrad ještě čekalo obsazení a drancování Švédy. Ze zápisků z roku 1650 se dozvídáme, že v místnostech, které byly za doby vlády Rudolfa II. plné nejrůznějších obrazů a soch, zůstaly jen poničené rámy nebo sochy, které by nebylo možné v pořádku přemístit na nové místo. Zůstalo také pár kusů ze sbírek minerálů nebo oblasti zoologie. Švédové zde zanechali i antická torza, o kterých předpokládali, že jsou to rozbité plastiky. Posledním pomyslným hřebíčkem do rakve byla pro rudolfínské sbírky dražba roku 1782.⁷⁵

Později se několikrát objevila snaha sbírky esteticky cítícího císaře obnovit, ale to je zřejmě neuskutečnitelné. Nejen, že neexistuje přesný soupis všech předmětů a děl, ale není ani známo, kam všechny původní originály sbírky po smrti panovníka putovaly. Víme jen, že počet obrazů se pohyboval okolo tří tisíc, ještě více bylo děl z uměleckořemeslných dílen a sochy lze počítat na stovky. Ve sbírkách však bylo exponátů ještě více. Nemáme informace o množství dalších předmětů, například z oboru numismatiky, zoologie nebo botaniky. V roce 1620 byly sbírky oceňovány a došlo se k závěru, že jejich cena mohla být okolo 17 miliónu zlatých. Poklad takových rozměrů

⁷² PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 25.

⁷³ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 214-215.

⁷⁴ NEUMANN, J. Rudolfínská Praha. s. 5.

⁷⁵ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 27-28.

a takové ceny (jak z ekonomického, tak z uměleckého hlediska) se na Pražském hradě již nikdy později neobjevil.⁷⁶

4.2.2 Malířství

V Praze se v této době začíná objevovat nový umělecký směr, zvaný manýrismus. Jedná se o směr pozdní renesance, pro který byla typická přítomnost radosti ze života objevující se v lidských duších nebo obdiv ke kráse (zejména ke kráse ženského těla). V manýrismu se také objevuje jisté tajemno, pokora před přírodou, záhady a výklady, které pomocí symbolů rozluští jen zasvěcení.⁷⁷

Rudolfínský manýrismus byl konečnou fází a vrcholem porennesančního vývoje označovaným výrazem *maniera*. Vyskytuje se zde jakási honosnost a sebevědomé působení umělců. Sebevědomí tvůrců je patrné na dílech, kde například vymalované postavy nacházíme ve zvláštních pózách. Manýristé také ztvárňovali nezvyklé scény plné kontrastů, díky nimž na nás výjev působí až teatrálně. Tento umělecký směr nacházel svoji inspiraci v Itálii, přesněji v umění severoitalské školy konce 16. století. Jednalo se školy měst Florencie, Milána a Benátek. S těmito městy byla Praha v úzkém kontaktu. Je známo, že právě v severní Itálii se umění učili umělci působící na dvoře Rudolfa II. Někteří ze států na jihu Evropy dokonce přímo pocházeli.⁷⁸

Již bylo řečeno, že malířství, a potažmo celá oblast výtvarného umění, byla Rudolfovým velkým koníčkem. Přesto zpočátku své vlády se mu mnoho nevěnoval z důvodu nedostatku volného času. Jeho hlavním úkolem bylo objíždět své právě získané země a seznamovat se s nimi. To také bylo příčinou odchodu několika umělců od dvora. U Rudolfova císařského dvora se pohybovali umělci, kteří pracovali už pro Maxmiliána II. či pro Rudolfova dědečka Ferdinanda I. Habsburského. Ačkoliv tito umělci byli u Rudolfových předchůdců oblíbeni, ne všichni se novému císaři zalíbili. A tak se do Prahy ani nepřemísťovali.⁷⁹ Později si Rudolf II., v době, kdy již nemusel cestovat a za své trvalé sídlo si zvolil Pražský hrad, našel své oblíbené umělce. Těch si císař velmi vážil a zcela jim v jejich oboru důvěřoval.⁸⁰

Zdá se, že i u malířů byl Rudolf II. oblíben. Při zadávání zakázek je chodil navštěvovat, povzbuzoval je a hovořil o svých názorech na vznikající díla. Dokázal

⁷⁶ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 27-28.

⁷⁷ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 103.

⁷⁸ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 198-199.

⁷⁹ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 61.

⁸⁰ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 55.

nejen zkritizovat, ale i upřímně pochválit. Slova chvály ke svým zaměstnancům pronášel asi jen málokterý panovník. Na některých dílech se dokonce podílel císař sám svojí rukou, protože i on svého času maloval.⁸¹

Rudolf své obrazy ukládal do obrazárny, která pro něho měla stejně velký význam jako kunstkomora. Zde se nacházela díla pocházející převážně od italských, německých a nizozemských malířů 16. století, tedy Rudolfových současníků. Jako zástupce jeho oblíbených umělců můžeme jmenovat Albrechta Dürera, Petra Bruegela, Hieronyma Bosche, Tiziana, Rafaela nebo samotného Leonarda da Vinciho. Vzhledem k Rudolfovu dospívání a seznamováním se s uměním u španělského dvora je zajímavé, že právě o práce španělských mistrů císař nejevil zájem. Stejně tak tomu bylo s díly středověkých autorů.⁸²

Mezi nejzkušenější malíře na Rudolfově dvoře patřil Ital Giuseppe Arcimboldo. Narodil se roku 1527 v Miláně, kde v roce 1593 také zemřel. Působil u tří generací Habsburských císařů. Na svůj dvůr si ho pozval již Ferdinand I. Habsburský, poté pracoval pod vládou Maxmiliána II. a nyní mu zadával práci Rudolf II. Většina známých Arcimboldových obrazů vznikla již za vlády Rudolfova otce. Tyto obrazy si „pražský“ panovník ve své obrazárně sice vystavil, ale předpokládá se, že větší radost měl z těch děl, které byly vytvořeny speciálně pro něho.⁸³

Nejvýraznější Arcimboldovou vlastností byla všestrannost, která mu také pomohla zaujmout Rudolfa a přimět ho, aby si umělce na svém dvoře ponechal. Víme, že tento italský renesanční člověk se také minimálně pro jednu stal režisérem. Režíroval inscenaci při příležitosti svatby Karla Štýrského a Marie Bavorské. Hru Arcimboldo dokonce sám navrhl a zahrál si v ní i mladý Rudolf s bratrem Arnoštem, otcem Maxmiliánem a dalšími příbuznými. Velmi zajímavé jsou i Arcimboldovy další počiny, které se zcela vymykají oblastí výtvarného umění. Prosadil se též jako stavitel hydraulických strojů nebo stvořitel šifrovaného kódu. Je mu také přičítán objev, který v jeho době musel vzbudit obrovský ohlas a údiv. Jedná se o záznam hudby pomocí barev.⁸⁴

⁸¹ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 200.

⁸² HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 51.

⁸³ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 65-66.

⁸⁴ Tamtéž.

Morigia, historik z Milána a Arcimboldův známý o umělci napsal, že si císařovu přízeň získal „nejen v malířství, ale právě tak i v mnoha dalších podnicích, jako jsou turnaje a klání, hry, svatební a korunovační slavnosti.“⁸⁵

Arcimboldo je ale znám zejména díky svým portrétům. Ačkoliv maloval i portréty „obyčejné“, tedy tak jak je běžné, do povědomí laické veřejnosti se dostal díky zvláštním podobiznám, které tvořil z předmětů živé i neživé přírody a různých jiných předmětů. Nejednalo se však o náhodné skládání věcí k sobě, ale vše bylo předem důkladně promyšleno tak, aby bylo dosaženo symboliky.⁸⁶ Ukažme si na to obrazu s názvem Oheň (viz. obrázek č. 4). Profil hlavy je tvořen z kahance, křesadla, hlavně pistole, granátu a vlasy jsou znázorněny jako plameny.⁸⁷ Velmi známý je portrét císaře, na kterém je ztvárněn jako bůh ročního období Vertumnus (viz. obrázek č. 5). Zde Arcimboldo Rudolfovu tvář vytvořil pomocí ovoce a květin. Považujeme to za symboly panovnickovy klidné, dobré a moudré vlády vyznačující se mírem a harmonií. Z obličejů jakoby se pak rodilo „věčné jaro nového zlatého věku“. Rudolf byl nadšen svým ztvárněním v podobě boha a autora odměnil, jak jen nejvíce mohl. Udělil mu titul „comes palatinus“, tedy falckrabě. Tento obraz vznikl roku 1590, tři roky po odchodu Arcimbolda z Prahy. O možnost opuštění dvora a návrat zpět do rodného Milána požádal umělec ve svých šedesáti letech. Cítil se již unavený, starý a nemocný. Císař mu vyhověl, ale protože si ho skutečně vážil, vymínil si, že Arcimboldo bude pro něj i nadále malovat. To malíř, který byl ve svém domově velmi vřele a triumfálně přivítán, přijal.

S Arcimboldem z Prahy odešlo jedno období pražského umění, které se již nemělo vrátit. Těžko by se našel někdo podobný tomuto člověku. Někdo tak všestranně talentovaný. Úroveň umění na Hradě však nikterak nepoklesla. Přišli noví, mladší umělci, které si Rudolf taktéž oblíbil.⁸⁸

Jako dalšího významného umělce rudolfínské Prahy jmenujme Bartoloměje Sprangera. Narodil se roku 1546 v Antverpách, kterým se v jeho době přezdívalo „severská Florencie nizozemského umění“. Spranger se v mládí učil především vytváření děl s motivem krajinomalby, později objevil umění figurální malby, která ho okouzila při návštěvě Paříže. Velký vliv na něj také měla italská města Milano

⁸⁵ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 201.

⁸⁶ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 65.

⁸⁷ HARLAS, F. X. Rudolf II., milovník umění a sběratel. s. 15.

⁸⁸ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 66.

a Parma, kde byl okouzlen možnostmi barevného spektra. Spranger je autorem několika fresek a dokonce dostal zakázku od samotného papeže Pia V. Na pozvání tehdejšího císaře Maxmiliána II. se umělec přesunul z Itálie do rakouské Vídně a později, již v Rudolfových službách, přijal za svůj domov Prahu. Spranger Rudolfa II. zaujal nejen svým talentem a slávou, která ho předcházela, ale také tématy, jimž se ve svých dílech věnoval.⁸⁹ Císař si tohoto malíře velice považoval. Trávil s ním hodně času, někdy i celé dny, a pozoroval ho při práci. Snad i díky nekonfliktnímu vztahu Rudolfa a Sprangera, si malíř s nizozemskými kořeny Prahu oblíbil, dokonce svoji poslední vůli napsal v jazyce českém, jemu cizím. Roku 1611 v Praze zemřel.⁹⁰

Za typické znaky jeho díla lze uvést zaměření na jakousi virtuozitu, nepravidelně ztvárněné kompozice, prvky vykazující jistou dramatičnost či intelektualitu. Významnými obrazy je dochovaná skupina pláten se silně erotickými mytologickými tématy. Zde jsou k vidění „*milostná dobrodružství stylizovaných nesourodých párů, nehodících se k sobě ani věkem, ani vzezřením*“ (viz. obrázek č. 6). Toto téma nebylo ve své době nijak překvapující. Dokonce o něm lze hovořit jako o typickém rysu umění doby Rudolfa II. Podivínskému císaři tyto mnohdy až obscénní náměty vyhovovaly a nacházel v nich zalíbení.⁹¹

Existuje Sprangerovo svědectví, ve kterém se hovoří o tom, že v době kdy na Pražském hradě neměl konkurenci, příliš nedbal na barevnost svých obrazů. Až když do služeb císaře vstoupili Hans von Aachen a Josef Heintz a Spranger si povšiml, jak je kolorit v díle důležitý, jak dodání či naopak ubrání barvy dokáže změnit celý obraz, začal svým barvám věnovat větší pozornost.⁹² Těmto dvěma novým malířům u císařského dvora budou věnovány další odstavce.

Začněme Hansem von Aachenem. O roku narození německého malíře se diskutuje, hovoří se o letech 1551 nebo 1552. Za místo narození je jednoznačně považován Kolín nad Rýnem. Aachen zemřel v Praze roku 1615.⁹³

Jakmile se Rudolf II. dozvěděl o dílech tohoto malíře, okamžitě si jej pozval ke svému dvoru. Avšak Aachen nabídku ihned nepřijal, ačkoliv se jednalo o jednu z nejvyšších poct, jaké se mu mohlo dostat. Nejdříve chtěl dokončit své zakázky, zbavit se závazků v Bavorsku a až poté se trvale usadit v Praze. Ovšem již z Bavorska

⁸⁹ KRATOCHVÍL, M. V. Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II. s. 109-110.

⁹⁰ EVANS, R. J. W. Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612. s. 203.

⁹¹ Tamtéž. 203-204.

⁹² FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 74-77.

⁹³ Tamtéž. s. 92.

s pražským císařským dvorem spolupracoval a dodával do Prahy své obrazy. Jednalo se o autora významných portrétů, které se naučil u vlámského učitele, a obrazů s náboženskou a mytologickou tematikou, jimž věnoval své učení v Itálii. Ve svých dílech spojoval několik škol. V obrazech lze najít zajímavou kombinaci, kde se spojuje „malířský rukopis flámské malby s benátským kolorismem a s kompozičními principy pozdního římského manýrismu v harmonický celek, v netradiční a osobité spojení“. V Rudolfových sbírkách bychom také našli Aachenovy malby ztvárněné na kameni. Malby tohoto typu právě v tomto období „nabíraly druhý dech“. Poprvé se objevily v období antiky.⁹⁴

Hans von Aachen často trávil čas v Rudolfově galerii a nechával se inspirovat obrazy svých předchůdců. Mezi jeho významná díla patří skupina alegorií, které zdůrazňují mír a moudrost panovníka. V obrazech tohoto umělce se odráží Rudolfův osobitý vkus s touhou po vkusné smyslnosti umění. Tyto dva muže pojilo přátelství, pokud tedy vůbec lze mluvit o přátelství mezi hlavou říše a jeho poddaným, ač velmi talentovaným malířem. Projevovalo se to v důvěře Aachenovi projevenou. Byl posílán na nákup děl po celé Evropě.⁹⁵

Další z malířů rudolfínské doby je Švýcar Josef Heintz starší, narozený v Basileji roku 1564. Zemřel v roce 1609 v Praze. Tento malíř se do Prahy původně ani nechystal. Vše bylo dílem náhody. Byl právě na cestě z Itálie do Saska, kde měl pracovat pro Christiniana I., když tento kurfiřt náhle zemřel. Ucházel se proto o práci u Rudolfa, kde byl ihned přijat. Velkou roli v císařově rozhodnutí mělo i to, že Heintz byl žákem zkušeného a oblíbeného Aachena. Ten pro Rudolfa zatím nepracoval, vše bylo zatím v jednání. Je tak možné, že oba tito umělci přijeli do Prahy současně.⁹⁶

Přestože Heintz pracoval pro Pražský hrad, v Praze příliš nepobýval. Byl poslán do Itálie, kde se měl věnovat kresbě podle antických památek a vybírat díla jiných umělců pro císařovu obrazárnu, potažmo pro celou kunstkomoru. Po návratu z Itálie zase často jezdíval na nákupy obrazů do Německa. Zde pracoval i pro své jiné zaměstnavatele, od kterých dostával zakázky.⁹⁷

Heintz byl nejen malířem, ale vynikal také jako architekt. Na sklonku života se však věnoval pouze malbě (viz. obrázek č. 7) a kresbě. V kresbě byl skutečným

⁹⁴ Tamtéž. s. 92-97.

⁹⁵ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 103-105.

⁹⁶ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 88.

⁹⁷ Tamtéž. s. 89.

mistrem, rudku a křídu ovládal dokonale. Zemřel náhle v pouhých pětáctyřiceti letech. Císaře jeho smrt velmi zasáhla. Nařídil koupit všechny Heintzovy volné obrazy. I ty, které byly určené jiným objednavatelům.⁹⁸

Poslední tři zmínění malíři měli společné tři věci. Všichni byli zaalpského původu. Spranger z Nizozemí, Aachen z Německa a Heintz ze Švýcarska. Všichni tři též strávili dlouhou dobu v Itálii, kde se učili malířství a kresbě. O každém z nich lze hovořit jako o „rudolfínském figuralistovi“.⁹⁹

Na císařském dvoře se však objevovali i malíři zaměřeni spíše na krajinomalbu. Jmenujme si tři z nich. První do Prahy přišel Petr Stevens, následoval ho Roelant Savery. Oba se nejprve věnovali komponovaným krajinným cyklům, později svůj zájem přesunuli na ztvárňování krajiny. Malovali ji takovou, jaká skutečně je. Bez známek idealizace, bez přikrašlování. Savery je známý také svými kresbami až bizarních zákoutí rudolfínské Prahy. Avšak nejdokonalejší kresby krajin pocházejí od Paula van Viana. Zde rozhodně stojí za povšimnutí, že jeho původní povolání bylo zlatník. A přesto svými díly vysoko převyšuje své současníky.¹⁰⁰

Výše zmínění malíři samozřejmě nebyli jediní, kteří působili na Pražském hradě. Kdybychom se ovšem měli zabývat všemi umělci, stanovený rozsah bakalářské práce by nestačil. Proto si jen krátce vyjmenujme některé další odborníky výtvarného umění, které Rudolf II. zaměstnával. Jedná se například o Hanse Hoffmanna. Toho si Rudolf oblíbil zejména kvůli malířově znalosti děl významného Albrechta Dürera, císařova oblíbence. Hoffmann se snažil napodobovat Dürerův styl a témata obrazů. Později se tak vypracoval, že bylo těžké rozeznat kopii od originálu. Hoffmann také císaři radil při nákupu obrazů. Dokázal přesně rozeznat, zda se jedná o skutečně Dürerův obraz či jen o zdařilou napodobeninu. Třeba říci, že většinou byl autorem povedeným falzifikátů on sám. Díky Hoffmanovi výtvarné umění v Praze přešlo od nejčastější figurální malby k realistickým malbám krajin, kterým se věnovali malíři zmínění v předcházejícím odstavci.¹⁰¹

Jako dalšího umělce si jmenujme neprofesionálního malíře, původně básníka, který se se svojí zálibou v kreslení dostal až na císařský dvůr. Joris Hoefnagel tvořil povedené miniatury a kresby pohledů na různá města Evropy. Tento umělec v Praze

⁹⁸ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 111.

⁹⁹ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 57.

¹⁰⁰ Tamtéž. s. 58.

¹⁰¹ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 32-33.

nesídlil. Usadil se zde až jeho syn Jacob, který pokračoval v otcově díle. Jiný umělec, který se také věnoval miniaturám, byl Dirk de Quade van Ravesteyn. Tento umělec pro císaře maloval zejména obrázky zvířat do Rudolfových zoologických svazků.¹⁰² Tvorba miniaturních obrázků byla předností i Daniela Fröschla, který sice zastával funkci dvorského malíře, ale na císařském dvoře nepůsobil. Rudolf II. ho poslal do italské Florencie, kde již předtím Fröschl pracoval. Panovník v jeho dílech našel veliké zalíbení. A nebyl sám. I ostatní zájemci o umění jeho práci obdivovali a chtěli si objednat obraz. Ale Fröschl byl Rudolfovi věrný a maloval jen pro něj. Přestože se tento malíř několikrát pokoušel tvořit i závěsnou malbu, více je znám jako autor miniaturních kopií jiných umělců. V císařově povědomí jistě stoupl i díky tomu, že ze všech nejradši napodoboval díla Rudolfova oblíbence Dürera. Zabýval se však i obrazy malířů rudolfínské Prahy – například Sprangera.¹⁰³

4.2.3 Architektura

Na počátku je třeba říci, že to renesance v Čechách zpočátku neměla vůbec jednoduché. Naproti tomu přítomná gotika měla příchod do Čech daleko snazší. Románské období, které gotice předcházelo, ji totiž ustoupilo a nechalo působení nového směru zcela volný průběh. Naopak gotika při nástupu renesance nechtěla ustoupit, a tak se zde nějaký čas dva tyto směry prolínaly.¹⁰⁴ Svůj podíl na tom měli nejenom architekti, kteří dokázali vytvářet stále nové návrhy, ale určitou roli hrály i klimatické podmínky. V té době se zdálo, že relativně drsné české podnebí lze jen s obtížemi skloubit s lehkostí italské renesance. I česká společnost nebyla příliš přístupná změnám, vyznačovala se spíše konzervatismem.¹⁰⁵

Ve společnosti převládá názor, že architektura byla v rudolfínské době poněkud opomíjena. Jak však dokazují výzkumy posledních několik let, není pravda, že Rudolf II. upřednostňoval malířství právě před architekturou. Z dosud probádaných pramenů se dozvídáme, že císařovi na stavitelství záleželo. Toho může být důkazem například to, jaký důraz kladl na předlohy staveb. V druhé polovině 16. století bylo obvyklé, že se před samotným počátkem stavby nejprve zhotovil dřevěný model, podle kterého pak stavitelé začali budovat. Rudolf těmto modelům přikládal daleko větší význam, než

¹⁰² PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 33-34.

¹⁰³ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 111.

¹⁰⁴ HARLAS, F. X. Stará Praha: nástin vývoje města a průvodce jeho sbírkami. s. 111.

¹⁰⁵ ČECHURA, J. České země v letech 1584-1620: První Habsburkové na českém trůně II. s. 417

kterýkoliv jiný zadavatel. Za běžné ceny vzorů staveb lze považovat částku mezi 50 až 100 tolarů. Rudolf II., císař, kterému velmi záleželo na estetickém vzhledu věcí, byl ochoten za takový dřevěný model utratit až pětinasobek běžné ceny. Cena takové předlohy byla tedy 500 tolarů, což v té době byl například plat kameníka za výstavbu středně velké kašny.¹⁰⁶

Jak bylo zmíněno výše, Praha Rudolfa zaujala již při jeho první návštěvě. Avšak když se sem po 11 letech vrátil, již se mu město nezdálo tak krásné. Ačkoliv v tu dobu byla řada významných staveb dokončena, zejména krásný Letohrádek královny Anny, působila Praha na Rudolfa zanedbaným dojmem.¹⁰⁷ Proto Rudolf II. započal s úpravami Pražského hradu ihned po svém zvolení do funkce. Za první architektonický zásah je považována výstavba Letního paláce, nacházejícího se v jižní části Hradu. Jedná se o rok 1576 a za stavitele je považován Ulrico Aostalli. Podporována také byla oprava katedrály svatého Víta a došlo i na přestavbu kaple Všech svatých.¹⁰⁸ Dále úpravou prošly prostory, které Rudolf chtěl použít pro uložení svých obrazů a sbírek. Jak již bylo na předchozích stránkách řečeno, byly pro tyto účely zbudovány dva sály, které v Evropě té doby neměly co do velikosti konkurenci.¹⁰⁹ Rudolf na ně pamatoval při dostavbě severního křídla, nacházejícího se na druhém nádvoří. Na příkaz nového císaře bylo první patro upraveno pro uložení panovníkových obrazů a sběratelských předmětů.¹¹⁰

Pražský hrad tehdejší doby vypadal zcela jinak, než jak ho známe dnes. Lze o něm hovořit jako o „*opevněném městečku*“. Existují prameny, které uvádějí, že se zde nacházelo až sto domů. O období stavební činnosti Rudolfa II. lze hovořit jako o období, kdy na vše dohlížel jen jeden stavebník, právě císař. To bylo výjimkou oproti dřívějšímu, kdy na Hradě pracovalo několik samostatných stavebníků nezávislých na sobě.¹¹¹

Mimo Pražský hrad se stavební činnosti věnovala zejména šlechta. Architekty byli především stavebníci cizích národností, za jejichž typický architektonický rys lze považovat budování podloubí a lodžii v patře. V období baroka byly tyto stavby přestavovány, a tak se jich do dnešní doby příliš nezachovalo. Avšak například

¹⁰⁶ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 179.

¹⁰⁷ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 63-64.

¹⁰⁸ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 182-184.

¹⁰⁹ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 51-52.

¹¹⁰ JANÁČEK, J. Malé dějiny Prahy. s. 182.

¹¹¹ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 182.

Hrzánský, Martinický nebo Thurnovský palác pocházející z rudolfinské doby síle baroka nepodlehly.¹¹²

4.2.4 Sochařství a uměleckořemeslné práce

O sochařství rudolfínské Prahy nemáme mnoho zpráv. Je pozoruhodné, že o malířství je toho napsáno tolik a o sochařství nikoliv. Nicméně jména některých sochařů císařského dvora známe.¹¹³ Ještě za vlády Maxmiliána II., přesněji roku 1575, přišel k vídeňskému dvoru na doporučení významného sochaře Giovanniho da Bologna znalec sochařského umění Hans Mont. Jelikož rok po jeho připojení se ke dvoru císař Maxmilián II. zemřel a jeho nástupcem se stal Rudolf, který své sídlo přesunul do Prahy, putoval sochař s ním.¹¹⁴

Na přesném roku narození Hanse Monta se odborníci nemohou shodnout. Podle některých svědectví by se mohlo jednat o rok 1550. Tento sochař prý oplýval mimořádným talentem, ale také býval netrpělivý. Zajímavý je jeho nepříznivý osud. Ve službách Rudolfa II. nebyl dlouho. Některé zdroje hovoří o skutečnosti, že byl Mont z Pražského hradu císařem téměř vyhnán. Měl se dostat až do Turecka a zde přistoupit na islámskou víru. Jiný zdroj uvádí, že při hře s míčem přišel o oko a ztratil plastické vidění, u sochaře velice důležité a k práci nepostradatelné. Z tohoto důvodu si byl nucen najít jiné zaměstnání, které u císařského dvora nenašel. Měl štěstí, že ovládal také umění architektury, kterému se naučil v Itálii, a začal se navrhováním budov živit. Z jeho tvorby se do dnešní doby dochovalo minimum. Hovoří se o několika kresbách a plastikách, u kterých není jisté, zda je jejich skutečným autorem právě Mont. Mělo by se jednat o tři sochy: bronzové sousoší Venuše a Adonise, Venuši Kallipygos a mramorovou sošku Marse a Venuše.¹¹⁵ (viz. obrázek č. 8)

Dalším známým sochařem na Rudolfově dvoře byl Adrian de Vries, žák Giovanniho da Bologna (stejně jako Hans Mont). Vries měl být náhradou za Monta, který odešel. Nový sochař tvořil pro Rudolfa bronzové plastiky, které na diváka působí až monumentálním dojmem. Jeho plastiky se zabývaly mytologickými náměty, ale

¹¹² KRATOCHVÍL, M. V. Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II. s. 63.

¹¹³ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 58.

¹¹⁴ FUČÍKOVÁ, E. Umění na dvoře Rudolfa II. s. 68.

¹¹⁵ Tamtéž. 68-71.

sochař se věnoval i panovníkovým portrétům a drobným plastikám koní. Po Rudolfově smrti pracoval pro známého vojevůdce Albrechta z Valdštejna.¹¹⁶

Spolu s Vriesem na dvoře působil také Giovanni Battista Quadri.¹¹⁷ Mezi jeho nejvýznamnější díla patří dostavba sálu, který dnes známe jako Španělský. V Rudolfově době sál nesl název Nový a sloužil pro ukládání sochařských sbírek. Původně se o dostavbu měl zasloužit jiný sochař, Rudolf se totiž obrátil na Huberta Gerhardta, ten však nabídku nepřijal a namítl, že u císařského dvora je přece vynikající malíř Vries, a tak by tam on byl zbytečný. A právě Adrian de Vries měl Rudolfovi doporučit Quadriho. Quadri se v Novém sále věnoval práci se sádrou, štukem a terakotou.¹¹⁸

Své místo na dvoře měli i umělečtí řemeslníci. Soustředili se zde zlatníci, řezači drahých kamenů, hodináři, mechanici, rytci či řezbáři. Své místo zde našla i kamenorezbařská dílna. Z období rudolfínské doby pochází i císařská koruna, která byla obdivována celou Evropou té doby (viz. obrázek č. 9). Je politováníhodné, že ani z této oblasti se nám do současnosti nedochovalo příliš mnoho předmětů.¹¹⁹

Lze jmenovat dva uměleckořemeslné obory rudolfínské doby, které dosáhly evropského věhlasu. V první řadě se jedná o zlatnictví, které zastupoval například Jan Vermayen. Zlatník, který se podílel na císařských klenotech, tedy na koruně, žezlu a jablku. Po jeho smrti ho v díle následoval Andreas Oszenbruck. Významné taky byly medaile se skvěle vyvedenými portréty nejen členů Habsburské dynastie, ale i členů celého císařského dvora. Za autora těchto medailí je považován Antonio Abondio. Druhým oborem, který se proslavil, i za hranicemi Českého království byla glyptika. Glyptikou se nazývá řezba drahých kamenů. V této oblasti umění významné místo zastával italský řezbář Ottavio Miseroni, který se v Praze natrvalo usadil i se svoji rodinou. Jeho potomci později v rodinné tradici pokračovali. Do Prahy se také dostala technika mozaiky z italské Florencie. V takzvané florentské mozaice se obrazy tvořily z řezaných a leštěných kamenů. Mozaikám se ve službách Rudolfa II. věnovali členové rodiny Cosimo a Giovanni Castrucciové. Tvořili zejména obrazy krajín a výplně na kabinetech a oltářích.¹²⁰

Významným uměním doby také bylo rytectví. Zde si jmenujme rytce, který byl podle některých názorů nejkvalitnějším rytcem nejen rudolfínské doby. Tento umělec se

¹¹⁶ HAUSENBLASOVÁ, J. *Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II.* s. 58-61.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 61.

¹¹⁸ PÁNEK, J. *Rudolfínská Praha.* s. 39.

¹¹⁹ FUČÍKOVÁ, E. *Umění na dvoře Rudolfa II.* s. 141-142.

¹²⁰ HAUSENBLASOVÁ, J. *Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II.* s. 61.

jmenoval Aegidius Sadeler. Do ryteckého umění převáděl obrazy a kresby nejen současníků, ale i významných umělců minulosti.¹²¹ Můžeme jmenovat například Tiziana, Veronese nebo císařova oblíbence Dürera. Tvořil ale také podle svých vlastních předloh. Byl totiž nejen vynikajícím rytcem, ale i malířem.¹²² Vytvářel však také mapy a nákresy Prahy. Za jeho nejslavnější dílo je považován mědiryt Prahy pocházející z roku 1606, který je označován za jeden z nejkrásnějších pohledů nejen na hlavní město Čech, ale vůbec na kterékoliv jiné město (viz. obrázek č. 10). Nacházíme zde ale určitou nespravedlnost. Toto dílo není prací Sadelerovou, ten mědiryt velkých rozměrů „pouze“ financoval. Skutečným autorem je Johannes Wechter. Neméně zajímavé je, podle jakého nákresu výtvor vznikl. Bylo to podle ručně vyšívané předlohy zajisté velmi trpělivého císařského vyšívače Philipa van den Bosche.¹²³

Na veškeré umění a kulturní život, který do Prahy přinesla renesance, a zejména její rozvoj za vlády císaře Rudolfa II., je kladen velký důraz. Poměrně přesně tuto dobu vystihuje citát českého knihtiskaře a vydavatele Jiřího Melantryna z Aventýna, který si do svého znaku vepsal: „*Nec Ióni cedit nec ferro. – Nepodlehne ani ohni, ani meči.*“¹²⁴

4.2.5 Hudba

Krátce se zde věnujme hudbě. I ta měla na Pražském hradě své zastoupení. Již při svém příchodu do Prahy si s sebou nový panovník přivedl skupinu hudebníků, kteří byli ve službách bývalého císaře a krále Maxmiliána II. Tyto hudebníky lze rozdělit na dvě skupiny. První měla na starosti spíše organizační věci. Jednalo se zejména o dohled nad chodem dvorské kapely a zajišťování hudby pro bohoslužby. V této skupině existoval menší počet hudebníků, kteří se starali o hudbu k soukromějším záležitostem v rámci Hradu. Druhá skupina byla tvořena trubači a bubeníky pro nezbytné hradní fanfáry.

Postupem času se skupina původně vídeňských hudebníků začala rozrůstat, až se stala „*jedním z nejpočetnějších hudebních těles v Evropě.*“¹²⁵ Však zde také působilo více než 45 zpěváků, 20 trubačů a další hudebně založení umělci. Mezi vídeňské hudebníky přibyli Nizozemci, Italové, ale lze najít i zástupce Španělska a Německa.

¹²¹ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 106.

¹²² PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 37.

¹²³ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 107.

¹²⁴ NEUMANN, J. Rudolfínská Praha. s. 22.

¹²⁵ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 55.

V hudebním repertoáru převládaly skladby nizozemské. Postupem času si oblibu získala hudba italská.¹²⁶

4.2.6 Alchymie, astrologie a astronomie

Jistým způsobem lze i alchymii a astronomii pokládat za určitý druh umění. A hovoří-li se o Rudolfu II. nelze toto téma opomenout. Rudolfínská doba byla dobou, kdy lidé začali být pověřiví. Začala se prosazovat věda astrologie a s tím i myšlenka, že lidský osud je spojen s čímsi „nebeským“, že lze najít souvislost mezi životem a pohybem planet. Spolu s tímto přesvědčením se na povrch a do povědomí lidí dostávala alchymie. „*Pověra mátlá duchy vzdělanců i prostých lidí, urozených pánů i nevolníků.*“ Císař Rudolf II. nebyl výjimkou. Bezhlavě věřil všemu, co jeho astrologové vyčetli z hvězd, na co jeho alchymisté přišli při svých experimentech. Z astrologů se jednalo zejména o Tycha de Braha, mezi alchymisty patřili například Dr. John Dee, Marco Bragandino či Edward Kelley.¹²⁷

Své alchymisty si Rudolf pečlivě vybíral. Do Prahy si pozval výše zmíněno Tycha de Braha, dánského hvězdáře, později o služby žádal Jana Keplera. U císařského dvora již působil Tadeáš Hájek z Hájku a tito tři muži vytvořili významnou vědeckou skupinu. Spolupráce však netrvala dlouho. Nejprve zemřel Hájek, nedlouho po něm Brahe.¹²⁸

Alchymisté se zabývali experimenty. Slibovali zjednodušení některých výrobních procesů. Například se jednalo o výrobu zlata nebo o hledání kamene mudrců se zázračnými vlastnostmi. Přesto, že si vzdělaný Rudolf uvědomoval problematičnost těchto pokusů a jejich blízkost k podvodům, nehodlal se svého koníčku vzdát.¹²⁹

¹²⁶ HAUSENBLASOVÁ, J. Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II. s. 132-135.

¹²⁷ HARLAS, F. X. Rudolf II., milovník umění a sběratel. s. 13-14.

¹²⁸ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (1987). s. 237.

¹²⁹ Tamtéž. s. 238.

5 Pád císaře Rudolfa II.

Život Rudolfa II. byl nesmírně zajímavý. Avšak, dle mého názoru, jen málokdo by ho chtěl prožít. Na jedné straně zde vidíme vzestup císařského dvora. Na počátku Rudolfovy vlády se zde nacházelo okolo 600 osob, na konci vlády bychom dvořanů napočítali až jeden tisíc. Na dvoře se mísili lidé různých profesí, ale je zřejmé, že zástupců různých oblastí umění se zde vyskytovalo nejvíce. K rozvoji pražského dvora jistě přispělo, že na trůně seděl vzdělaný císař se zkušenostmi nejen ze střední Evropy, ale i ze Španělského království. Na druhé straně je třeba připomenout císařův zdravotní stav. Ten byl velmi proměnlivý. Duševní pohoda a zdraví se střídaly s maniodepresivní psychózou a postupujícím syfilidem. V těchto stavech se Rudolf pozorovatelům jevil jako neschopný vlády. Byly dny, kdy byl schopný veškerý čas trávit ve svých sbírkách. Tyto střídající se psychické stavy však nebyly jen na obtíž, měly i jednu kladnou stránku. Rudolf o vládních rozhodnutích dlouho přemýšlel, ve stavech maniodeprese nejednal ukvapeně.¹³⁰

Na sklonku vlády se proti Rudolfovi spikla vlastní rodina. Jednalo se zejména o bratra Matyáše, který chtěl pro sebe získat císařský trůn. Rudolf se samozřejmě snažil bránit, avšak nebyl příliš úspěšný. Předpokládal se vojenský konflikt mezi bratry, ale Rudolf byl spíše pro cestu vyjednávání. K Matyášově prestiži přispělo dohodnutí míru s Turky, kteří se chystali zaútočit na české země.¹³¹

Konflikt mezi bratry svého vrcholu dosáhl na konci roku 1607, kdy Matyáš začal veřejně prohlašovat svůj odmítavý postoj k duševně nemocnému Rudolfovi jako císaři celé říše. Domluvil se s uherskými, rakouskými a později i s moravskými stavy na vzpouře proti císaři a českému králi. Na Rudolfově straně byli jen čeští stavové, a tak císař pomýšlel na útěk z Prahy, potažmo z celých Čech. Proti bratrovu vojsku měl totiž jen minimální šanci na vítězství. Představitelé české šlechty se proto rozhodli svolat zemský sněm. Zde, k překvapení všech, vystoupil sám císař Rudolf II. Císař se na veřejnosti neukázal tak dlouho, že se spekulovalo dokonce o tom, zda již nezemřel, na Hradě nesídlí jeho dvojník a zemi nevládnou císařští radové. Najednou před shromážděním stál bledý, roztřesený člověk, který k nim hovořil jen krátce a potichu. Bylo na něm vidět, že se necítí dobře. Tím, i přes veškeré výhrady, které k němu lidé mívali, vyvolal v přítomných soucit. Výsledkem tohoto zemského sněmu

¹³⁰ PÁNEK, J. Rudolfínská Praha. s. 14-15.

¹³¹ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (1987). s. 414-416.

z 23. Května 1608 byl souhlas s následnictvím trůnu pro Rudolfova bratra Matyáše. Mělo tak být učiněno na základě Rudolfova rozhodnutí. Čeští stavové s tím však nesouhlasili a i nadále vyjadřovali věrnost dosavadnímu císaři. 25. června 1608 došlo k dohodě mezi bratry, k takzvané libeňské smlouvě, kde Matyáš získal moc nad Uherskem, Rakouskem a Moravou a Rudolfovi zůstala moc vládnout v Čechách.¹³²

Již v kapitole Život Rudolfa II. bylo řečeno, že Rudolf umožnil bratranci Leopoldu, s pasovským vojskem za zády, vpád do Čech. Za tímto rozhodnutím měla stát touha po pomstě, a to pomstě Matyášovi. Stalo se tak roku 1611.¹³³ Tímto činem si císař proti sobě poštvál i české stavy. Přes jižní Čechy se pasovské vojsko dostalo až do Prahy, kde dobyli levý břeh Vltavy. Jednalo se o Malou Stranu. Pražský hrad ani dobývat nemuseli, brány jim byly samy otevřeny. V plánu pasovské vojsko mělo dobytí i pravého břehu, ale Staré i Nové Město se úpěnlivě bránily, a také ubránily. Pasovští tak odešli z Prahy na jih Čech. Později odešli i odtud.¹³⁴

Později Rudolf II. svého rozhodnutí pomoci pasovským vojskům při vpádu do Čech litoval. Přišel totiž o důvěru českých stavů.¹³⁵ Mezi Rudolfem II. a českými stavy už nikdy nenastal vztah, jaký měli před vpádem pasovských vojsk. Schylovalo se tak k Rudolfovu sesazení. Okolnostmi byl přinucen, aby svolil ke korunovaci svého bratra Matyáše. Českým králem se Matyáš stal 23. 5. 1611. Byl to také den, od kterého se měl Rudolf stáhnout do ústraní a říšským kurfiřtům navrhopat Matyáše jako svého nástupce na císařském trůně. Stále ještě císař, Rudolf II., tento, pro Matyáše slavnostní den, strávil ve svých komnatách Pražského hradu, který mu zůstal v užívání pro soukromou potřebu. Nezúčastnění se slavnosti bylo znakem skutečné bratrské nenávisti.¹³⁶

Necelý rok po Matyášově korunovaci se zhoršil Rudolfův zdravotní stav. Stále více se projevovala nemoc syfilis, císař trpěl velkými a hnisajícími ranami na stehnech. Léčit takovou nemoc bylo obtížné a lékaři v lednu roku 1612 pochopili, že se císařův život blíží ke konci. K této postupující nemoci se objevil plicní zánět, kašláním krve a selhávání jater. Šance na uzdravení již byla minimální. K uzdravení nepřispěla ani Rudolfova snaha vyléčit si záněty na nohou sám, bez ohledu na lékaře. Pokoušel se je zaléčit jakousi tajemnou mastí z dílny alchymistů. Přes všechny snahy dvorních lékařů se panovníkův zdravotní stav zhoršoval. 19. ledna císař dokonce upadl do bezvědomí,

¹³² JANÁČEK, J. Pád Rudolfa II. s. 147-154.

¹³³ NOVÁK, J. B. Rudolf II. a jeho pád. s. 63.

¹³⁴ HORA-HOŘEJŠ, P. Toulky českou minulostí: 3. díl. s. 144-148.

¹³⁵ NOVÁK, J. B. Rudolf II. a jeho pád. s. 295-296.

¹³⁶ JANÁČEK, J. Pád Rudolfa II. s. 178-182.

druhý den se na chvíli probral a nechal si k sobě zavolat kněze. 20. ledna 1612 pro české země velmi významný císař, ale i člověk s komplikovanou osobností, český a uherský král Rudolf II. vydechl naposledy. Je pochován v milované Praze, v kapli Všech svatých ve Svatovítské katedrále.¹³⁷ „*To byla poslední tečka za tragédií člověka, jenž se řízením osudu stal císařem, ale hlavně císaře, který chtěl být pravděpodobně jen člověkem.*“¹³⁸

¹³⁷ JANÁČEK, J. Rudolf II. a jeho doba (1987). s. 501-505.

¹³⁸ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 167.

6 Porovnání vztahu k umění Rudolfa II. a Ferdinanda II. Tyrolského

Již několikrát bylo v práci řečeno či alespoň naznačeno, že kladný vztah k umění zastával i Rudolfův strýc, starší bratr Rudolfova otce Maxmiliána II, Ferdinand II.

Tato kapitola nese název Porovnání vztahu k umění Rudolfa II. a Ferdinanda II. Tyrolského. Vše již bylo řečeno, a tak se na následujících řádkách pokusím o jakési shrnutí. Jaký vztah tedy tito dva, synovec se strýcem, měli k umění? Lze najít spoustu podobného. Co se týče umění, tak zajisté na obou těchto členech habsburského rodu zanechal stopy Ferdinand I. Habsburský. Však již on se ve své vídeňské rezidenci věnoval umění a jeho sběratelství. Ovlivnění jistě byli také vztahem Maxmiliána II. k umění. Ten se zasloužil o to, že Vídeň v polovině 16. století začala hrát roli centra umění, kultury a vědy. Rudolf II. se právě do této doby narodil, Ferdinand II. byl již mladým mužem a jistě bratrovu zálibu v umění silně vnímal. Zřejmě i v samotné osobě strýce Ferdinanda II. viděl Rudolf jistý zdroj inspirace. Je ale velmi pravděpodobné, že by se sběratelské činnosti věnoval i bez ovlivnění strýcem, otcem, dědečkem.

Ferdinand II. i Rudolf II. oplývali společnou vášní – vášní pro sběratelskou činnost. Oba byli majiteli skvostných kunstkamr a obrazáren. Společný jim byl také zájem o zahrady. V Rudolfových sbírkách se nacházela kategorie s přírodninami, která obsahovala také předměty zahrad. Ferdinand II. se dokonce o zahradu rád staral sám. Jak se dočteme v Boňkově knize: „*Péče o krásnou zahradu se prý stala jeho nejoblíbenější činností.*“¹³⁹ Zde se hovoří o zahradě na Pražském hradě.

Lze říci, že tito dva Habsburkové, kteří se zasloužili o rozkvět Prahy, a potažmo o lepší postavení Čech v tehdejší Evropě, byli podobné povahy. U obou umění zastávalo důležitou součást jejich životů. Rozdíl by se však přece jen našel. Ferdinand II. se věnoval i jiným věcem než všem svým sbírkám. Pořádal turnaje, velký důraz kladl na budování a rozšiřování zahrad na zámku Ambras. V mládí se také přímo účastnil několika bitev. V tomto ohledu měl Ferdinandův synovec daleko menší zkušenosti. Co se týče Rudolfa, ten se téměř o nic jiného než o umění nezajímal. Umění a sbírky mu byly přednější než jeho královské a císařské povinnosti.

Závěrem je třeba připomenout, že se o první renesanční rozkvět Prahy v 16. století zasloužil Ferdinand II. Tyrolský, který zde strávil dvě desetiletí jako zástupce svého otce Ferdinand I. Habsburského. Nevědomky tak připravil půdu pro nástup svého

¹³⁹ BONĚK, J. Rudolf II. a jeho císařská Praha. s. 27.

synovce Rudolfa II, pro kterého se Pražský hrad stal domovem přibližně o dvacet let později. Lze říci, že měl snazší pozici pro rozvoj umění jakožto své největší záliby.

7 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat vztah Rudolfa II. k umění. První kapitola práce se věnuje podobě Čech po nástupu Habsburků na český trůn. Zabývá se prvními znaky renesance na českém území. Další kapitola představuje samotného Rudolfa II. Je zde popsáno jeho dospívání spojené se španělským královským dvorem. Kapitola se také zaměřila na Rudolfův psychický stav.

Důležitým faktem v dějinách českých zemí bylo přesunutí císařského dvora z Vídně do Prahy. Skutečnost, že se Rudolf zajímal o umění a kulturní život jako takový, Prahu a Čechy povznesla na ještě vyšší úroveň. Právě tématu umění a Rudolfovu přesídlení se věnuje obsáhlá třetí kapitola. Zde je nastíněno několik možných důvodů Rudolfova příchodu do Čech. V této kapitole je také uvedeno několik jmen umělců, působících na českém císařském dvoře. Jedná se umělce z oblasti malířství, architektury, sochařství nebo uměleckořemeslných prací. Nesmíme však zapomenout ani na hudbu a alchymii.

Předposlední kapitola práce je věnována konci období Rudolfovy vlády. Jsou zde zmíněni nesympatie mezi bratry Rudolfem a Matyášem, vpád pasovských vojsk a Rudolfovy zdravotní problémy. V samotném závěru práce je porovnáván vztah k umění Rudolfa II. a Ferdinanda II. Tyrolského. Jisté je, že Ferdinand II. svojí láskou k umění Rudolfa silně inspiroval. Také je ale zřejmé, že by Rudolf k umění přilnul i bez strýcova vlivu.

Rudolf II. je bezpochyby velmi výjimečná a výrazná osobnost nejen českých dějin. Byl to on, kdo z Prahy učinil jedno z nejvýznamnějších měst té doby. Kdo pozvedl jeho význam i za hranicemi Českého království.

V bakalářské práci bylo užito metody deskriptivní, která tvoří podstatnou část práce. Popisná metoda je nejvhodnějším typem metody pro práce tohoto typu, kde je cílem objektivně postihnout nějaké období či osobnost. V závěru práce byla použita metoda analytická a komparativní. Těchto metod bylo užito pro porovnávání umělecké založenosti Rudolfa II. a Ferdinanda II. Tyrolského.

8 Abstract

This thesis is focused on Rudolph II, and his relationship to the Art. The first chapter introduces the situation in the Czech country before the Rudolph's King's and Emperor's coronation, and then speaks about the Habsburgs' succession on the Czech throne. There are also other members of the Habsburg's House mentioned – Ferdinand I, Maximilian II and Ferdinand II.

The second chapter presents Rudolph II himself. It outlines the most important moments of the emperor's life and deals with his character. Then the longest chapter follows, guiding us through Rudolph's relationship to the art and his influence on art life in Prague of that time. Here we find the most likely reasons why the Emperor chose the capital city of the Czech Kingdom to be his residence. Nevertheless, the main part of this chapter describes Prague as a centre of culture and social life; each part of this chapter is dedicated to different areas of art. The greatest emphasis is placed on Rudolph's work with collections and on his interest in fine arts.

Next chapter mentions the fall of Rudolph II at the end of his governance. The very end of the thesis compares the relationships to the art of Rudolf II and his uncle Ferdinand II.

9 Seznam použité literatury

BONĚK, Jan. *Rudolf II. a jeho císařská Praha*. Praha: Eminent, 2008. ISBN 978-80-7281-342-1.

BŮŽEK, Václav. *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem: šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*. České Budějovice: Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, 2006. ISBN 80-7040-908-8.

ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1526-1583: První Habsburkové na českém trůně I*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-385-5.

ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1584-1620: První Habsburkové na českém trůně II*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-388-6.

ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Ve stínu tvých křídel: Habsburkové v českých dějinách*. Praha: Grafoprint-Neubert, 1995. ISBN 80-857-8520-X.

EVANS, Robert John Weston. *Rudolf II. a jeho svět: myšlenky a kultura ve střední Evropě 1576-1612*. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0590-9.

FUČÍKOVÁ, Eliška. *Umění na dvoře Rudolfa II*. Praha: Aventinum, 1991. ISBN 80-85277-04-2.

HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: Životopisná encyklopedie*. Vyd. 3. Praha: Brána, 2010. ISBN 978-80-7243-455-8.

HARLAS, František Xaver. *Rudolf II., milovník umění a sběratel*. Praha: F. Topič, 1917. ISBN nevedeno.

HARLAS, František Xaver. *Stará Praha: nástin vývoje města a průvodce jeho sbírkami*. Praha: Lidové nakladatelství, 1909?. ISBN nevedeno.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava a Michal Šroněk. *Urbs Aurea: Praha císaře Rudolfa II*. Praha: Gallery, 1997. ISBN 80-86010-01-5.

HERAIN, K. V. *České malířství od doby rudolfínské do smrti Reinerovy: příspěvky k dějinám jeho vnitřního vývoje v letech 1576-1743*. Praha: F. Šimáček, 1915. ISBN neuvedeno.

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí: 3. díl*. Praha: Baronet, 1994. ISBN 80-85621-97-5.

JANÁČEK, Josef. *Malé dějiny Prahy*. Praha: Panorama, 1983. ISBN neuvedeno.

JANÁČEK, Josef. *Obrázek ze života rudolfínské Prahy: z manuálu Jana Kotvy, cechmistra poctivého pořádku kočovského*. Praha: Orbis, 1958. ISBN neuvedeno.

JANÁČEK, Josef. *Pád Rudolfa II*. Vyd. 2., v Bráně 1. Praha: Brána, 1995. ISBN 80-85946-13-0.

JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987. ISBN neuvedeno.

JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 3. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-611-8.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Čas hvězd a mandragor: pražská léta Rudolfa II*. Praha: Svoboda, 1972. ISBN neuvedeno.

NEUMANN, Jaromír. *Rudolfínská Praha*. Praha: Pressfoto, 1984. ISBN neuvedeno.

PÁNEK, Jaroslav. *Rudolfínská Praha*. Praha: Středoevropská galerie a nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-902258-4-8.

VOCELKA, Karel a Lynne HELLER. *Soukromý svět Habsburků: život a všední dny jednoho rodu*. Plzeň: Plejáda, 2011. ISBN 978-80-87374-29-0.

10 Seznam obrázků v příloze

Obrázek č. 1: Letohrádek královny Anny

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pra%C5%BESk%C3%BD_hrad,_Letohr%C3%A1dek_kr%C3%A1lovny_Anny_01.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 2: Letohrádek Hvězda, návrh stavby Ferdinand II. Tyrolský

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha,_Liboc,_Obora_Hv%C4%9Bzda,_letohr%C3%A1dek_Hv%C4%9Bzda.JPG (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 3: Rodinný portrét. Maxmilián II. s manželkou Marií Španělskou a dětmi: Arnoštem v kolébce, Annou v červených šatech v popředí a malým Rudolfem v pozadí. Autorem je Giuseppe Arcimboldo

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Arcimboldi_003.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 4: Giuseppe Arcimboldo – Oheň

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Arcimboldo_Fire.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 5: Giuseppe Arcimboldo – Vertumnus

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Arcimboldovertumnus.jpeg> (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 6: Bartoloměj Spranger – Venuše a Adónis

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bartholom%C3%A4us_Spranger_021.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 7: Portrét Rudolfa II., autor Josef Heintz

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Joseph_Heintz_d._%C3%84._002.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 8: Hans Mont – sousoší Venuše a Mars

<http://www.mlahanas.de/Greeks/Mythology/VenusAndMarsHansMont.html> (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 9: Rudolfova císařská koruna

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Krone_Kaiser_Rudolf_II_Kaisertum_%C3%96sterreich.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

Obrázek č. 10: Aegidius Sadeler – Praha, rok 1607

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha_Hrad_1607.jpg (čerpáno 7. 4. 2014)

11 Příloha

Obrázek č. 1: Letohrádek královny Anny

Obrázek č. 2: Letohrádek Hvězda

Obrázek č. 3: Giuseppe Arcimboldo – Maxmilián II. s rodinou

Obrázek č. 4. Giuseppe Arcimboldo - Oheň

Obrázek č. 5: Giuseppe Arcimboldo – Vertumnus

Obrázek č. 6: Bartoloměj Spranger – Venuše a Adónis

Obrázek č. 7: Josef Heintz - Rudolf II.

Obrázek č. 8: Hans Mont – Venuše a Mars

Obrázek č. 9: Rudolfova císařská koruna

Obrázek č. 10: Aegidius Sadeler – Praha